

§ 29. ОСВІТА І ПОЛІТИКА

124 Погляд дослідника

У повоєнні роки західні держави більше, ніж раніше, відчули потребу у кваліфікованих робітниках і грамотних управлінцях. Необхідність відновлення зруйнованої війною економіки, формування у молоді нового мислення змушували поставитись уважніше до проблем виховання та освіти. Слід зазначити, що протягом цього періоду в усіх провідних західноєвропейських країнах і США школа, можливо, більш адекватно, ніж будь-яка інша громадська структура, відображала настрої та інтереси епохи. Ринок праці потребував не лише «універсального» працівника, а людину, яка мала б ґрунтовну загальну освіту.

История педагогики. – М., 2000. – С. 438.

125 Погляд дослідника

Після 1918 р. більше жінок почали виходити на роботу. У 20-х роках уряд відкрив кілька дитячих садків. Імена тих, хто чекав на цю подію, завжди фігурували у довгих списках. Батьки, які могли собі це дозволити, відправляли своїх дітей віком до п'яти років у приватні дитячі садки.

Дитячий садок у Шотландії

126

Дитячий садок в Україні

127 Погляд дослідника

У 1918 р. [у Великій Британії] за так званим законом Фішера було збільшено граничний вік обов'язкового навчання з 12 до 14 років. Вся початкова освіта стала повністю безкоштовною. Дітям, які далі не навчалися у середній школі, – а таких була більшість, надаано деякі можливості для подальшої освіти.

Місцевим владам надали право відкривати дошкільні заклади для дітей до 5 років. Однак це не мало успіху, через те що кошти уряду було витрачено на організацію продовження початкової освіти...

Менш як 10 відсотків дітей навчалось у середній школі, в якій у 16 років можна було скласти випускний іспит. До середньої школи йшли діти з посередніми здібностями з багатих сімей, тому що їхні батьки були в змозі заплатити за навчання. Діти з бідних сімей, що склали іспити, отримували грошову допомогу для внесення плати за навчання, але оскільки навчання в середній школі було пов'язане з різними витратами, то дуже мало дітей з робітничих сімей продовжувало навчання у середній школі, а ще менше – у вищій школі.

Watson J. Success in British history since 1914. – L., 1983. – P. 129.

1. Що нового з'явилося в освіті і вихованні на початку 1920-х рр.? З чим це було пов'язане?

128 Погляд політика

Б. Муссоліні про мету шкільної освіти

Немає ніякої потреби перевантажувати дітей викладанням вчень, що походять як з минулого, так і з сьогодення. Те, що нам дійсно треба, то це, щоб школи розвивали характер італійців. Уся шкільна система повинна вчити молодих людей розуміти фашизм, щоб вони самі обновлювались у фашизмі й жили в тій історичній атмосфері, яку створила фашистська революція.

Беніто Муссоліні.

Цит. за: На пути к пониманию прошлого. – С. 62.

129 Погляд дослідника

Після 1918 р. у старших класах вивчали більше предметів. Важливість класичних предметів занепадала. Більше учнів вивчали точні науки, хоча була тенденція вважати фізику і хімію «хлопчачими» предметами, в той час коли дівчата вивчали біологію. Предмети комерційного і технічного спрямування стали нормальним явищем у середній школі, хоча вони все ще приваблювали менш здібних дітей.

Richard Dargie. *Social Change in Scotland 1900–1979.* – Р. 11.

130 Погляд політика

Ленін про завдання комуністичного виховання

Тільки перетворюючи докорінно справу навчання, організацію і виховання молоді, ми зможемо досягти того, щоб результатом молодого покоління було створення суспільства, не схожого на старе, тобто комуністичного суспільства... спілка молоді і вся молодь взагалі, яка хоче перейти до комунізму, повинна вчитися комунізму.

Ленін В.І. Завдання спілок молоді: Зб. творів. – К., 1990. – С. 414–415.

131 Офіційний документ

З Кодексу законів про народну освіту в УРСР

2. Мета радянського виховання і освіти – розкріпачення трудящих мас від духовного рабства, розвиток їх самосвідомості, створення нового покоління людей комуністичного суспільства з психологією колективізму, з твердою волею, громадською необхідною кваліфікацією і з матеріалістичним світоглядом, який би ґрунтувався на ясному розумінні законів розвитку природи і суспільства.

Кодекс законів про народну освіту в УРСР. – Харків, 1922. – С. 3.

2. Використовуючи матеріал джерел 124–131, визначте основну мету освіти у повоєнні роки.
3. Порівняйте цілі освіти у європейських країнах (джерела 124, 127) з метою освіти в радянській державі (джерело 129–130). Що в них спільне і відмінне?
4. Як ви вважаєте, від чого залежала мета освіти у 1920-ті рр.?

132

Слухачі курсів з підготовки продавців на заняттях. Київ, 1928 р.

133

Український плакат. 1925 р.

134 Мовою цифр

Рік	Кількість лікпунктів	Учнів лікнепу
1922/23	2188	2500
1926/27	13740	500000
	Всього учнів: 1 644 000	

Подано за: Будівництво Радянської України. – С. 75.

135 Погляд дослідника

Держава забезпечувала безкоштовне навчання в гуртках лікнепу й надавала певні пільги тим, хто навчався. Зокрема, робітники звільнялися на дві години від праці зі збереженням заробітку. Селянам надавалася знижка (20 %) при обов'язковому страхуванні май-

на. Підручники для гуртків лікнепу випускалися мовами багатьох національностей. Було організовано понад 120 культурармійських університетів для надання методичної допомоги активістам лікнепу... За 20-ті рр. в Україні навчилися читати й писати близько 2 млн. чол.

Кульчицький С. Україна між двома війнами. – С. 111.

5. Якій темі присвячена підбірка джерел 132–135?
6. З якою метою проводилася політика ліквідації неписьменності? На які категорії населення вона була спрямована у першу чергу? Чому? Як ви оцінюєте таку політику радянської влади? Як ви думаєте, яким було ставлення населення до цих кроків?
7. Яким є ваше ставлення до політики радянської влади щодо ліквідації неписьменності?
8. Чи можливим було подібне явище (ліквідація неписьменності) в європейських країнах? Поясніть свої міркування.

§ 30. ПОЛІТИКА І ОСВІТА: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

136 Спогад очевидця

Я пішов до каменоломні шукати роботи. Побачивши, як керівник кар'єру, стоячи на горбку, керує багатогранною роботою підприємства, я з першого дня вирішив за всяку ціну стати таким же.

А ціна, як потім виявилось, була дуже висока. Я вже, бігаючи за худобою, встиг забути «азбуку», якої мене в Бистринах учили зимою. А тут вимагається алгебра. В мене, на томість, ні засобів, ні освіти. Треба все знову починати з «азів». Треба дуже багато вчитися. Але як? Де? Від кого? За що? Нема не те що якоїсь допомоги, але навіть доброї поради.

Я кидаюся до вчителя та до священника. Хто ж, як не вони, мали б мені допомогти! Державний польський вчитель дуже радо мені в усьому допоможе. Він може навіть так зробити, що я буду вчитися в усіх школах на державний кошт, але він ставить маленьку вимогу: я маю

перехреститися з православного на католика, щоб згодом з українця стати поляком. Тоді мені всі двері як до школи, так і до урядових посад будуть відчинені. Інакше дорога до науки буде закрита, хоч би я був мудріший від самого Соломона.

Старий російський батюшка також дуже радо готовий мені допомогти. Він напише до «Русского благотворительного общества» та до самого єпископа. Мене приймуть в науку до духовної семінарії на кошти консисторії. Однак я мушу скласти йому присягу на Євангелії, що, коли вивчусь на дяка або навіть на священника, – ніколи не буду ні українцем, ні поляком, а лише росіянином...

Кого слухати? Кому вірити? Хто каже правду, хто обманює? Чому вони усі хочуть, щоб я був таким, як вони.

Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – Львів, 1993. – С. 9.